

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ДІЯЛЬНІСТЬ ЮНЕСКО У СФЕРІ ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ УКРАЇНИ»**

(за матеріалами «Фізична особа-підприємець Ободзинська Ірина
Цезарівна, туристична агенція «Колібри», м. Малин, Житомирська обл.»)

Здобувача вищої освіти
3 курсу, групи Т-31зс,
спеціальності 242 «Туризм»
освітньої програми
«Туризм»

Ольги
БАРАНІВСЬКОЇ

Науковий керівник
кандидат економічних наук,
доцент

Наталя
ОНИЩУК

Гарант освітньо-професійної
програми
кандидат географічних наук,
доцент

Алла
КІЗЮН

Вінниця 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ДІЯЛЬНІСТЬ ЮНЕСКО ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ.....	5
1.1 Створення, структура та основні напрями діяльності органів ЮНЕСКО щодо збереження світової культурної спадщини.....	5
1.2 Культурна спадщина України.....	10
1.3 Діяльність ЮНЕСКО щодо збереження культурної спадщини України	13
РОЗДІЛ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ ТУРИСТИЧНОЇ АГЕНЦІЇ «КОЛІБРІ» У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ.....	20
2.1. Організаційно-економічна характеристика туристичної агенції «Колібрі».....	20
2.2. Аналіз пропозицій культурно-пізнавальних турів від туристичних підприємств Житомирської області... ..	23
2.3. Об'єкти культурної спадщини на території Житомирської області... ..	26
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ЮНЕСКО ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ	29
3.1. Проєкти ЮНЕСКО щодо охорони культурної спадщини на території України	29
3.2. Розробка туристичного продукту з використанням об'єктів культурної спадщини для туристичної агенції «Колібрі».....	31
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37
ДОДАТКИ	41

ВСТУП

Актуальність теми. Проголошення незалежності України і дотримання низки міжнародних конвенцій в нашій країні започаткували сферу збереження культурної спадщини. Імплементация міжнародного права в національну правову систему, створення відповідних політико-правових механізмів регулювання зумовлено тривалим процесом у співробітництві між Світом, ЮНЕСКО та Україною.

Державна політика у сфері культури, передбачає охорону, збереження та відтворення культурної спадщини як основи національної культури України та потребує повного закріплення усіх прав, які стосуються саме об'єктів культурної спадщини.

За цих умов, виникає актуальність пошуку напрямків заповнення прогалин у національному законодавстві у сфері охорони пам'яток в Україні та його відповідності міжнародним стандартам, пошук методів оптимізації діяльності органів державної влади для задоволення культурних потреб різних соціальних груп, форм відповідних інституцій та розробка правових механізмів регулювання цієї сфери.

Усе це і формує актуальність дослідження ролі ЮНЕСКО у збереженні нематеріальної культурної спадщини в Україні.

Дослідженню ролі ЮНЕСКО щодо збереження нематеріальної культурної спадщини в Україні приділяли увагу наступні вітчизняні та зарубіжні науковці, як: Р. В. Асейкін, Ю. С. Баланюка, І. В. Коротун, А. Р. Крусян, Т. В. Мазур, Т. В. Марусик, І. М. Мишак та інші.

Об'єктом дослідження є діяльність ЮНЕСКО щодо збереження культурної спадщини.

Предметом дослідження є діяльність ЮНЕСКО щодо збереження культурної спадщини в Україні.

Метою дослідження є визначення напрямків вдосконалення діяльності ЮНЕСКО щодо збереження культурної спадщини в Україні.

Завдання дослідження.

1. Охарактеризувати створення, структуру та основні напрями діяльності органів ЮНЕСКО щодо збереження світової культурної спадщини.
2. Проаналізувати діяльність ЮНЕСКО щодо збереження культурної спадщини України.
3. Зробити організаційно-економічну характеристику туристичної агенції «Колібри»
4. Проаналізувати пропозиції культурно-пізнавальних турів від туристичних підприємств Житомирської області .
5. Навести об'єкти культурної спадщини на території Житомирської області.
6. Охарактеризувати проєкти ЮНЕСКО щодо охорони культурної спадщини на території України.
7. Запропонувати удосконалення законодавства України у сфері охорони культурної спадщини.
8. Розробити туристичний продукт з використанням об'єктів культурної спадщини для туристичної агенції «Колібри».

Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, формально-юридичний, статистичний, діалектичний, структурно-логічний, порівняльно-правовий та інші методи.

Інформаційну базу дослідження складають праці вітчизняних та зарубіжних фахівців, нормативно-правові акти, інтернет джерела та підручники.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження було опубліковано статтю у збірнику праць XIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих» (м. Вінниця, 18 квітня 2024 р.).

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Робота розміщена на 45 сторінках тексту.

РОЗДІЛ 1

ДІЯЛЬНІСТЬ ЮНЕСКО ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

1.1 Створення, структура та основні напрями діяльності органів ЮНЕСКО щодо збереження світової культурної спадщини

Початком нашого дослідження має стати розгляд створення, структури та основних напрямків діяльності органів ЮНЕСКО щодо збереження світової культурної спадщини.

Організація Об'єднаних Націй була створена після Другої світової війни для підтримки миру у всьому світі. Ліга Націй не виконала своєї історичної місії, тому питання про створення міжнародної організації, яка завжди зможе захистити людство від інших небезпечних подій, стояло на порядку денному навіть під час війни. В рамках Організації Об'єднаних Націй створені спеціалізовані установи для досягнення спільної мети: запобігання війни та підтримки мирного життя.

У ст. 57 Статуту ООН зазначається: «різні спеціалізовані установи, створені міжурядовими угодами й наділені широкою міжнародною, визначеною в їхніх установчих актах, відповідальністю в галузі економічній, соціальній, культури, освіти, охорони здоров'я та інших подібних, будуть поставлені у зв'язок з Організацією» [3, с. 37].

Відповідно до вищезазначеної статті була створена Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Ця організація мала своїх попередників у системі Ліги Націй. До них належать Спеціальний комітет Ліги Націй з інтелектуального співробітництва, його виконавча установа – Міжнародний інститут інтелектуального співробітництва тощо.

ЮНЕСКО має 3 основні органи: Генеральну конференцію, Виконавчу раду і Секретаріат. Секретаріатом керує генеральний директор. З 1946 р. цю посаду

обіймали: Джуліан Хакслі (1946-1948 рр., Велика Британія); Джейм Торрес Бодє (1948-1952 рр., Мексика); Джон В. Тейлор (тимчасово виконуючий обов'язки 1952-1953 рр., США); Лютер Х. Еванс (1953-1958 рр., США); Вікторіно Веронезе (1958-1961 рр., Італія); Рене Майо (1962-1974 рр., Франція); Амаду-Махтар М'Боу (1974-1987 рр., Сенегал); Федеріко Майор Сарагоса (1987-1999 рр., Іспанія); Коїтіро Мацуура (1999-2009 рр., Японія); Ірина Бокова (2009-2017 рр., Болгарія), Азуле Одрі (2017 р. – наш час, Франція) [1].

Культурна складова роботи організації включає збереження культурної спадщини людини (матеріальної та нематеріальної), охорону підводної спадщини, охорону культурних цінностей під час збройних конфліктів, сприяння міжкультурному діалогу тощо. У зв'язку з цим діяльність ЮНЕСКО базується на таких документах: Конвенція про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту (1954 р.), Конвенція про засоби заборони та запобігання ввезенню, незаконному вивезенню та передачі права власності культурні цінності (1970), Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1972), Конвенція про охорону підводної культурної спадщини (2001), Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003) тощо.

У 1954 році ЮНЕСКО прийняла Конвенцію про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту. Ця конвенція стала першим документом ЮНЕСКО у сфері збереження культурної спадщини, оскільки була дуже важливою темою після Другої світової війни. Людство усвідомило невизначеність пам'яток культури та необхідність уникати великих втрат.

Зокрема, в ст. 3 «Охорона культурних цінностей» зазначається: «Високі Договірні сторони зобов'язуються підготувати ще в мирний час охорону культурних цінностей, розташованих на їх власній території, від можливих наслідків збройного конфлікту, вживаючи заходи, які вважають необхідними» [1].

Особливе значення, на наш погляд, має Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, прийнята у 1972 р. За словами колишнього генерального директора ЮНЕСКО Ф. Майора: «Мета даної конвенції –

забезпечити колективний захист тієї культурної і природної спадщини у світі, яка становить значний інтерес...» [2, с. 93].

Відповідно до даного документу «культурна спадщина» це – «пам'ятки: твори архітектури, монументальної скульптури і живопису, елементи або структури археологічного характеру, написи, печери і групи елементів, які мають видатну універсальну цінність з погляду історії, мистецтва чи науки; ансамблі: групи ізольованих чи об'єднаних побудов, архітектура, єдність чи зв'язок з пейзажем яких є видатною універсальною цінністю з погляду історії, мистецтва чи науки; визначні місця: твори людини або спільні творіння людини і природи, а також зони, включно з археологічними визначними місцями з погляду історії, естетики, етнології чи антропології».

Важливим стало створення Комітету всесвітньої спадщини, який складає та оновлює Список всесвітньої спадщини. Пам'ятки, включені в цей список, повинні відповідати принаймні одному з наступних критеріїв:

- культурні: предмет є шедевром людського творчого генія; предмет означає значну взаємодію людських цінностей у певний період часу чи в певному культурному просторі, в архітектурі чи техніці, у монументальному мистецтві, у містобудуванні чи ландшафтному дизайні; предмет є унікальним або, принаймні, винятковим для культурної традиції чи існуючої чи зниклої цивілізації; предмет є винятковим прикладом споруди, архітектурного чи технологічного ансамблю чи ландшафту, що ілюструють важливий період в історії людства; будівля є винятковим прикладом традиційного людського будівництва з традиційним використанням землі або моря, що є моделлю культури (або культур) або взаємодії людини з навколишнім середовищем, особливо якщо воно стає вразливим через значний вплив незворотних змін ; тема безпосередньо або матеріально пов'язана з існуючими подіями або традиціями, ідеями, віруваннями, творами мистецтва або літератури і має виняткове глобальне значення (на думку Комітету ЮНЕСКО), цей критерій слід використовувати в пріоритеті в поєднанні з будь-якими іншими критеріями або критеріями;

- природний: об'єкт є природним явищем або простором виключної природної краси та естетичного значення; об'єкт є винятковим прикладом основних етапів історії Землі, зокрема пам'яткою минулого, символом геологічних процесів, що відбуваються, еволюцією рельєфу або символом геоморфологічних чи фізико-географічних характеристик; об'єкт є видатним прикладом екологічних або біологічних процесів, що відбуваються в розвитку і розвитку наземних, прісноводних, прибережних і морських екосистем, угруповань рослин і тварин; об'єкт містить найважливіше або найважливіше природне середовище існування для збереження біологічного різноманіття, зокрема видів, що знаходяться під загрозою зникнення, що мають особливе глобальне значення для науки та збереження.

Важливим аспектом діяльності ЮНЕСКО є охорона нематеріальної (духовної) культурної спадщини. Через процеси глобалізації різні форми нематеріальної культури перебувають на межі зникнення.

Під нематеріальною культурною спадщиною розуміються звичаї, форми репрезентації та вираження, знання та навички та пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти та культурні простори, які спільноти, групи та, в деяких випадках, окремі особи визнають як частину своєї культурної спадщини.

Мова відіграє важливу роль у збереженні нематеріальної культурної спадщини, оскільки є не лише засобом спілкування, а й засобом передачі системи цінностей та соціальної ідентифікації. ЮНЕСКО надає великого значення збереженню мовного різноманіття, що є необхідним завданням з огляду на зникнення мов. Щороку ЮНЕСКО відзначає Міжнародний день рідної мови.

Таким чином, ЮНЕСКО — міжнародна організація системи ООН, яка сприяє підтримці миру у всьому світі шляхом розвитку освітніх, культурних і наукових зв'язків між країнами. Діалог культур, збереження культурної спадщини, «Освіта для всіх», розвиток наукових знань спонукає людство до мирного життя, до розбудови цивілізованого суспільства без конфліктів, до постійного розвитку та вдосконалення. Комунікація та інформація дають серйозний поштовх до більшої інтеграції людей, до інтеграції з новими

можливостями для інформування країн, які перебувають у скрутному становищі. Активна діяльність ЮНЕСКО, спільні зусилля світової спільноти та кожної країни окремо є основою мирного суспільства.

В. І. Акуленко стверджував, що «термін «пам'ятки історії та культури» потребує уточнень, оскільки будь-який із двох термінів – і «культура», і «історія» – у широкому розумінні охоплює всі без винятку цінності матеріальної і духовної діяльності людства, а тому об'єднувати їх і вживати в законодавстві, літературі та на практиці охорони пам'яток як умовний загальний термін недоцільно, досить залишити один із них» [10, с. 210].

Водночас, як зауважив С. І. Кот «у наукових публікаціях та ЗМІ продовжувалося довільне використання як терміну «пам'ятка», так і терміну «пам'ятник» в однаковому контексті, що нерідко спричиняло не лише термінологічну плутанину, а й невірне трактування контексту державної політики в галузі охорони та збереження культурної спадщини» [8].

Більшість міжнародних нормативних актів, прийнятих для охорони культурної спадщини, розроблено в рамках спеціалізованої установи ООН - ЮНЕСКО. Будучи членом ЮНЕСКО з 1954 року, Україна брала активну участь у роботі організації в радянські часи та була учасником багатьох її акцій. Саме в цей час в контексті так званої холодної війни знову стала реальною загрозою нового глобального міжнародного збройного конфлікту, який може призвести до третьої світової війни.

Інші заходи ЮНЕСКО, спрямовані на створення правових механізмів охорони та збереження культурної спадщини, призвели до усвідомлення необхідності розробки комплексного правового акту, який не охоплює окремих аспектів цієї охорони, але став основним керівництвом для всіх країн. Під час 17-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, яка проходила в Парижі з 17 жовтня по 21 листопада 1972 р., її учасники обговорили та затвердили основні положення Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини, прийнятої ЮНЕСКО 16 листопада 1972 р. [14].

Незважаючи на віднесення охорони культурної та природної спадщини до спільної справи світової спільноти, відповідно до ст. 4 Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини кожна держава-учасниця визнала свій обов'язок охороняти спадщину на своїй території. Відповідно до ст. 5 Конвенції, держави-члени домовилися: здійснювати скоординовану природоохоронну політику; створювати спеціальні органи чи служби з охорони та популяризації культурної спадщини; проводити спільні дослідження; передбачити комплекс правових, адміністративних та фінансових заходів щодо виявлення, охорони, збереження та реставрації та популяризації культурної спадщини, підготовки фахівців у галузі охорони пам'яток тощо [14].

Отже, слід зазначити, що правова охорона культурної спадщини неможлива без використання конкретних термінів і термінів, які є важливою складовою будь-якого інструменту дослідження. Особливістю правової охорони культурної спадщини є те, що вона розвивалася протягом тривалого періоду, що безумовно, вплинуло на формування та розвиток понятійно-термінологічного апарату. Протягом понад століття розвитку національного законодавства про охорону пам'яток визначення та розуміння основних термінів і понять змінилися як під впливом нових підходів до охорони культурної спадщини, так і з адаптацією українського законодавства до міжнародних стандартів.

1.2 Культурна спадщина України

Аналіз об'єктів культурної спадщини України є важливим завданням, що дозволяє зрозуміти поточний стан та зберегти національне надбання. Розглянемо структурований огляд таких об'єктів, розподілений за кількістю, регіонами у табл. 1.1, та новими включеннями до культурної спадщини за останні п'ять років у табл. 1.2.

За даними Міністерства культури та інформаційної політики України, національний реєстр об'єктів культурної спадщини містить понад 140,000 об'єктів, з них.

Таблиця 1.1.- Кількість об'єктів культурної спадщини за регіонами та їхні типи

Регіон	Національного значення	Місцевого значення	Матеріальна спадщина	Нематеріальна спадщина
Львівська область	500	3000	Замки, костели, музеї	Фольклорні фестивалі, ремесла
Івано-Франківська область	150	1200	Дерев'яні церкви, музей Гуцульщини	Гуцульські традиції, танці, музика
Київська область	200	1500	Києво-Печерська Лавра, Софійський собор	Петрівка, народні свята
Черкаська область	100	800	Історичні місця, палаци	Шевченківські читання, місцеві обряди
Харківська область	80	600	Музеї, пам'ятники архітектури	Місцеві фестивалі, народні ремесла
Донецька область	60	400	Історичні будівлі, меморіали	Традиції шахтарів, місцевий фольклор
Луганська область	50	300	Архітектурні пам'ятки	Народні пісні, казки
Одеська область	120	900	Архітектурні пам'ятки Одеси	Моряцькі традиції, музичні фестивалі
Автономна Республіка Крим	70	500	Археологічні пам'ятки, палаци	Кримськотатарські традиції, музика
Інші області	2670	11500	Різноманітні архітектурні та природні пам'ятки	Різноманітні традиції, обряди, ремесла

Понад 6,000 – національного значення.

Близько 124,000 – місцевого значення.

Розподіл об'єктів по регіонах

Західна Україна:

Львівська область: найбільша кількість об'єктів культурної спадщини, включаючи замки, костели, музеї.

Івано-Франківська область: історичні дерев'яні церкви, музей Гуцульщини.

Центральна Україна:

Київська область: Києво-Печерська Лавра, Софійський собор.

Черкаська область: історичні місця, пов'язані з Богданом Хмельницьким.

Східна Україна:

Харківська область: музеї та пам'ятники архітектури.

Донецька та Луганська області: значні втрати через конфлікт.

Південна Україна:

Одеська область: архітектурні пам'ятки Одеси.

Крим: значні втрати після анексії.

Матеріальна та нематеріальна спадщина

Матеріальна спадщина:

Архітектурні пам'ятки: замки, палаци, собори, дерев'яні церкви.

Археологічні об'єкти: стародавні міста, кургани.

Музеї та галереї: національні та регіональні зібрання мистецтва.

Нематеріальна спадщина:

Традиції та обряди: Петриківський розпис, козацькі пісні.

Фольклор та етнографія: народні пісні, танці, ремесла.

Втрачені об'єкти та причини втрат

Втрачені об'єкти:

Схід України: значна кількість об'єктів пошкоджена або знищена під час бойових дій.

Крим: втрачений доступ до багатьох об'єктів культурної спадщини після анексії.

Незаконні археологічні розкопки: пошкодження археологічних пам'яток через незаконні розкопки та продаж артефактів.

Причини втрат:

Військові конфлікти: пошкодження та знищення об'єктів у зоні бойових дій.

Негативні природні явища: руйнування об'єктів через зсуви, повені.

Недостатнє фінансування: відсутність коштів на реставрацію та підтримку.

Таблиця 1.2 - Нові об'єкти, віднесені до культурної спадщини за 2019-2024 роки

Регіон	Нові об'єкти	Причини включення
Львівська область	Дерев'яні церкви Карпатського регіону	Унікальність, архітектурна цінність
Київська область	Нові археологічні знахідки	Історична значущість, археологічна цінність
Івано-Франківська область	Гуцульські традиції	Нематеріальна спадщина, культурне багатство
Черкаська область	Традиції приготування борщу	Нематеріальна спадщина, національна значущість
Харківська область	Нові музеї	Популяризація історії, культурна освітня цінність

Ця таблиця показує розподіл об'єктів культурної спадщини за регіонами, їхні типи, втрати, та нові включення. Збереження та популяризація цих об'єктів є критично важливою для збереження національної ідентичності та історичної пам'яті України.

Отже, збереження культурної спадщини України є складним, але вкрай важливим завданням, що потребує координації зусиль держави, місцевих громад та міжнародних організацій. Актуалізація реєстру об'єктів, їхнє включення до міжнародних списків, а також активна робота з відновлення та популяризації національних надбань – це ключові кроки на шляху до збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь.

1.3 Діяльність ЮНЕСКО щодо збереження культурної спадщини України

Взагалі, на сьогоднішній день до об'єктів, що входять до списку Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні, входять 7 об'єктів, серед яких:

1. Собор Святої Софії з прилеглими монастирськими спорудами та Києво-Печерська лавра увійшли до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО у 1990 році. Собор Святої Софії було засновано у період з 1011 по 1037 рік, об'єктами, які входять до його складу є: Троїцька надбрамна церква, Успенський собор, Церква Всіх святих, монастирські оборонні мури з баштатами, Велика дзвіниця, Трапезна церква, комплекси Антонієвих та Феодосієвих печер з церквами Різдва Богородиці та Хрестовоздвиженською, церква Спаса на Берестові. Києво-Печерська лавра була заснована у 1051 році монахами Антонієм та Феодосієм.

2. Ансамбль історичного центру міста Львів, який було включено до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО у 1998 році. Цей центр складається з: Високого замку і Підзамчого, які виникли приблизно у 13 сторіччі; Середмістя, яке виникло у середині 14 сторіччі; Ансамблю Собору Святого Юра, до якого входять Собор Святого Юра (1744-1770 рр.), митрополичий палац (1772-1774

рр.), капітельні будинки (1774-1776 рр.), дзвіниця 1821 р. та огорожа з двома брамами.

3. «Дуга струве» є об'єктом культурної Світової спадщини ЮНЕСКО з 2005 року. Загальна довжина ланцюга «Дуги струве» складає 2820 метрів та пролягає через 10 країн: Україна, Білорусь, Естонія, Латвія, Литва, Молдова, Норвегія, Росія, Фінляндія та Швеція.

4. Резиденція Буковинських та Далматинських митрополитів, як об'єкт культурної Світової спадщини ЮНЕСКО з 2011 року. Сама резиденція знаходиться у Чернівцях та була збудована великим чеським архітектором Йозефом Главкою у 1864-1884 роках. Вона складається з трьох корпусів – Митропологичного, Семінарського та Монастирського. З другої половини ХХ ст. приміщення резиденції використовується Чернівецьким Національним університетом імені Ю. Федьковича.

5. Дерев'яні церкви Карпатського регіону України, серед яких 16 дерев'яних церков України та Польщі внесених до списку культурної Світової спадщини ЮНЕСКО з 2013 року: церква Святохо духу у с. Полетич; церква Святої Трійці у Жовкві; Собор Пресвятої Богородиці у с. Матків; церква Святого Юра у Дрогобичі; церква Вознесіння у с. Ясіня; церква Архангела Михаїла в с. Ужок; церква Різдва Пресвятої Богородиці с. Вербіж; церква Святого Духа у Рогатині.

6. Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора з 2013 року в Списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Саме місто було засновано вихідцями з Греції у 422-421 роках до нашої ери. Місто було зруйновано у кінці 14 сторіччя та його розкопки почалися у 1827 році.

7. Ліси Карпат внесені до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО в 2007, 2011 та 2017 роках. Основними частинами цього об'єкту є наступні ділянки: Карпатський біосферний заповідник; природні заповідники «Горгани» та «Розточчя»; національні природні парки «Синевир», «Ужанський», «Подільські Товтри» та «Зачарований край».

Станом на 2021 рік український уряд запропонував внести до переліку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО ще 17 об'єктів, до яких можна віднести: Канівський заповідник «Могила Тараса Шевченка»; Національний дендрологічний парк «Софіївка»; астрономічні обсерваторії України; Біосферний заповідник «Асканія-Нова»; Держпром в м. Харків; пости та укріплення на торгових шляхах генуезців від Середземного та Чорного морів; культурний ландшафт «Печерні міста Кримської Готії»; історичний центр і порт м. Одеса; історичний центр м. Чернігів та інші. Водночас робота щодо номінування українських об'єктів до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО триває. Додаткового законодавчого врегулювання потребує і можливість отримання допомоги від міжнародної спільноти. При цьому йдеться не лише про фінансову допомогу, а й про навчання фахівців, надання консультацій тощо. Подібна робота за кордоном також проводиться відповідно до норм Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 р.

Нині Конвенція ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності 1970 р. та Конвенція ЮНІДРУА щодо викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей 1995 р. дають змогу державам-учасницям у рамках окресленого правового поля співпрацювати щодо розшуку й повернення власникам незаконно вивезених культурних цінностей.

У 2016 р. наша держава повернула уряду Нідерландів картини, які в 2005 р. були викрадені з Музею Західної Фрісландії міста Хорн, а через десятиліття виявлені в зоні збройного конфлікту на Донбасі. Того самого року Україна передала Італії викрадену з музею Верони 2015 р. колекцію із 17-ти картин, яку також виявили в Україні. Своєю чергою, у листопаді 2018 р. Німеччина повернула вивезену з Харківського художнього музею в роки Другої світової війни і виявлену в 2016 р. картину українського художника С. Васильківського «Етюд з будинком» [15].

Так само, у лютому 2020 р., уряд США передав Україні картину художника П. Гудро «Закохана пара», яка в 1943 р. була вивезена нацистами з Київського

національного музею Ханенків і вважалася втраченою, але через багато десятиліть була виставлена на продаж на аукціоні у США [14].

Україна приєдналася до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини 2008 року. Разом із тим національне законодавство потребує подальшого удосконалення щодо забезпечення охорони нематеріальної культурної спадщини. З цією метою було розроблено проект Закону «Про нематеріальну культурну спадщину», який 2015 року Міністерство культури України представило на громадське обговорення. І хоча зазначений законопроект так і не було ухвалено, проте відповідна законопроектна робота триває.

Зокрема, групою народних депутатів України 17 січня 2020 р. у Верховній Раді зареєстровано Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації положень Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини № 2771, яким передбачено внесення змін до десяти законів України щодо гармонізації їх із міжнародним законодавством, у тому числі включення до законодавства України ряду термінів і понять, які відповідають Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини. У цілому позитивно розцінюючи вказану законодавчу ініціативу, необхідно зазначити, що ряд положень законопроекту, зокрема в частині визначення термінів, не відповідає вимогам законодавчої техніки й потребує уніфікації [17].

Як багатонаціональна держава, Україна поділяє цілі Конвенції щодо вільного розвитку й заохочення міжкультурального діалогу, а також посилення міжнародної співпраці у сфері охорони й заохочення культурного розмаїття.

Досить активно нормотворча діяльність щодо захисту об'єктів культурної спадщини ведеться у рамках Ради Європи. Хоча першочерговим завданням Організації є захист прав і свобод людини, культурні права, зокрема захист культурної спадщини, також перебувають у центрі уваги Ради Європи. Статут Ради Європи, підписаний у Лондоні 5 травня 1949 р. представниками десяти європейських держав, засвідчив їх відданість, серед іншого, духовним та моральним цінностям, які визнані спільним надбанням європейських народів.

Водночас згідно зі ст. 1 Статуту мета організації, зокрема в культурній галузі, досягається шляхом спільного обговорення питань й укладання угод та впровадження заходів на їх виконання [17].

Загалом станом на 2021 рік у рамках Ради Європи було підготовлено понад 200 угод, конвенцій тощо та протоколів до них, більшість з яких ратифікована Україною.

Нині також ведеться підготовча робота стосовно ратифікації інших міжнародних правових актів, спрямованих на захист культурної спадщини. Своєю чергою, триває розробка національних законодавчих і підзаконних актів, які покликані привести законодавство України у відповідність до міжнародних норм і стандартів пам'яткоохоронної діяльності. Разом із тим маємо ряд проблем суто національного характеру, пов'язаних із національною правовою культурою та правосвідомістю, які перешкоджають ефективному захисту пам'яток та об'єктів культурної спадщини.

Збереження та актуалізація культурної спадщини є одним з головних пріоритетів цивілізованих країн, які вбачають в ній не лише каталізатор національного гуманітарного розвитку, але й своєрідний медіатор міжкультурного діалогу, адже краса і глибина внутрішнього змісту пам'ятки культури можуть значно більше сказати носію іншої культурної традиції, ніж заклики та декларації. Україна володіє величезною культурною спадщиною, не поступаючись в цьому відношенні найрозвинутішим країнам Європи.

Нині на державному обліку знаходяться понад 140 тис. пам'яток, і ще 70 тис. чекають дослідження і взяття на облік. Функціонують 63 заповідники, близько 5 тис. музеїв, у тому числі 546 державних та комунальних, 1117 на правах філіалів та відділів, у яких зберігаються майже 12 млн. експонатів. Майже 1,5 тис. наших міст і селищ та понад 8 тис. сіл мають на своїй території об'єкти культурної спадщини, що є величезним потенціалом культурної презентації України у світі шляхом розвитку туризму, інформування світової громадськості про українську культурну спадщину через друковані видання, медіа-ресурси, мережу Інтернет.

У сфері збереження культурної спадщини існує низка проблем, серед яких найбільш серйозними нині виглядають наступні. Через брак контролю за дотриманням чинного законодавства у сфері охорони культурної спадщини часто трапляються випадки невиконання вимоги підписання охоронного договору з боку власників та користувачів нерухомих пам'яток, що є прямим порушенням Закону України «Про охорону культурної спадщини». В результаті пам'ятки можуть практично безкарно спотворюватися в ході ремонтних робіт або знищуватися (нібито через недбальство, хоча реальною причиною у ряді випадків є бажання звільнити місце під нову забудову).

Проблемою, безпосередньо пов'язаною з музейними установами, є поганий зв'язок із закордонними колегами, недостатня співпраця з міжнародними організаціями, які займаються дослідженням, збереженням та оновленням культурної спадщини, такими як Європейська федерація Eurora Nostra, Європейський форум музеїв, Мережа музеїв. Організації тощо, професійне співробітництво та малоінтенсивний обмін інформацією. Ця проблема тісно пов'язана з проблемами оснащення цих закладів сучасною комп'ютерною технікою та ефективного управління музеєм.

Лише частина українських музеїв підпорядкована Міністерству культури України, а більшість з них - відомчі, створені у вищих навчальних закладах – перебуває за межами її юрисдикції, навіть якщо їхні колекції є частиною Українського музейного фонду. Реальна відсутність координаційного органу та системи обліку музею перешкоджає виробленню та реалізації державної політики у цій сфері.

Особливою проблемою є кадрова політика Міністерства культури та інформаційної політики України щодо управління музеями та заповідниками. Останні кадрові зміни в деяких з них були схожі на виважену кампанію, але критерій професіоналізму не був на першому плані, про що свідчить призначення директорів Київського національного історико-культурного заповідника - Печерськ та Музею архітектури. і життя Пирогова, а також без жодного досвіду роботи в музейній сфері.

Таким чином, систему органів охорони культурної спадщини вузько визначені, включаючи виконавчу владу на центральному та місцевому рівнях та структурних підрозділах безпеки культурної спадщини органів місцевого самоврядування, звідки вони походять. Слід зазначити, що реформа державного управління у сфері безпеки культурної спадщини, з одного боку, пов'язана з продовженням реформи державного управління в цілому та з майном реформувати систему охорони культурної спадщини в ситуації сфери децентралізації.

Пропонуємо, провести заходи в освітній сфері стосовно підвищення ефективності навчання майбутніх митців з подальшим працевлаштуванням до вже сформованих, видатних митців, у заклади культури, мистецтва, кінематографу, театру, археології, музеїв тощо.

Також потребує додаткового вивчення правовий статус новостворених державних органів - Державної інспекції культурної спадщини України та Державної служби охорони культурної спадщини України, які почали діяти в червні 2021 року.

РОЗДІЛ 2

ДІЯЛЬНІСТЬ ТУРИСТИЧНОЇ АГЕНЦІЇ «КОЛІБРІ» У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика туристичної агенції «Колібри»

Приватне підприємство — «Колібри» являє собою туристичне агентство, засноване у 2010 році у формі приватної власності. Адреса: вулиця Михайла Грушевського, м. Малин, Житомирська область. Підприємство створене з метою одержання прибутку від господарської діяльності, що спрямована на задоволення попиту на ринку туристичних послуг для реалізації на базі одержання прибутку соціальних і економічних інтересів засновників і членів колективу підприємства. Аналізуючи туристичну компанію «КОЛІБРІ», можна з впевненістю сказати, що вона є однією з найпродуктивніших у межах міста Малин [18].

«КОЛІБРІ» в основному спеціалізується на організації поїздок з метою відпочинку, навчання і працює за чотирма напрямками:

1. Зрілі ринки (Mainstream sector);
  2. Перспективні і зростаючі ринки (Specialist & emerging market sector);
  3. Вузькоспеціалізовані тури (Activity sector);
  4. Онлайн послуги для споживачів (Accommodation and Destination sector)
- [18].

Туристичне агентство — «КОЛІБРІ» пропонує широкий спектр туристичних послуг населенню: прийом та обслуговування туристів у м. Малин, Житомирської області, екскурсійні програми по Україні та Європі, лікувальнооздоровчий відпочинок, зимовий гірськолижний відпочинок, сімейний відпочинок в Україні та за кордоном, дитячі табори та молодіжні тури,

екзотичні тури. Але у зв'язку з ситуацією в країні, туристична агенція спеціалізується суто по турах в межах України.

У всіх працівників підприємства є певні посадові інструкції, які затверджені директором. Джерелами формування майна підприємства є:

- грошові і майнові внески засновника;
- доходи, отримані від господарської діяльності, реалізації продукції і послуг;
- доходи від цінних паперів, депозитних внесків і внесків у капітал інших підприємств;
- кредити банків та інших кредитних організацій;
- інші джерела, не заборонені чинним законодавством [19].

Туристична агенція здійснює такі форми поїздок:

- групові поїздки;
- прийом індивідуалів;
- прийом груп;
- прийом груп на конференції і семінари [20].

Також фірма укладає договірні відносини з туристичними операторами, транспортними компаніями, з іншими туристичними підприємствами і екскурсійними бюро, які мають потрібну інформацію чи туристичний продукт. Туристична агенція співпрацює з туристичними оператором «Тури по Україні», який є основним у діяльності розробки та реалізації турів, які пропонує агенція.

Зробивши аналіз діяльності туристичного підприємства «КОЛБРИ» ми можемо побачити сильні та слабкі сторони його діяльності.

До плюсів роботи підприємства можна віднести:

- орієнтованість на клієнтів середнього рівня (яких на даний момент більшість);
- наявність власного транспорту;
- великий досвід роботи;
- наявність всіх необхідних засобів зв'язку (факс, Інтернет і т.д);
- широке використання рекламної діяльності;

- стандартизація у якості надання послуг [19].

До негативних факторів роботи підприємства можна віднести:

- малий робочий колектив;
- відсутність унікальності в наданих послугах.

Для того, щоб зрозуміти роботу агенції, її прибутковість і рентабельність варто провести фінансово-економічний аналіз, який буде характеризувати пророблену роботу за певний період. Тому розглянемо та проаналізуємо роботу фірми на протязі 2021, 2022 і 2023 років, що представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. – Економічні показники діяльності туристичної агенції «Колібри»

Категорія	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Доходи			
Продаж турів	400 000	200 000	250 000
Продаж квитків	170 000	120 000	135 000
Додаткові послуги	190 000	170 000	170 000
Комісійні	140 000	110 000	125 000
Загальні доходи	900 000	600 000	680 000
Витрати			
Зарплати	540 000	280 000	280 000
Оренда	96 000	180 000	204 000
Маркетинг	40 000	20 000	20 000
Податки	50 000	35 000	45 000
Загальні витрати	726 000	515 000	549 000
Чистий прибуток	174 000	85 000	131 000

Судячи з таблиці, можна зробити висновок, що фірма мала досить непогану прибутковість у 2021 році, через військовий конфлікт прибутковість туристичної фірми впала майже у два рази, що вдарило по фінансовій стабільності. Розглядаючи показники за 2023 рік, ми можемо бачити, що прибутковість почала

зростати, тобто і туристичний потік також виріс, тому і попит на продукцію також пішов у формі зростання, що стало причиною для налагодження фінансової стабільності агенції.

2.2. Аналіз пропозицій культурно-пізнавальних турів від туристичних підприємств Житомирської області

Житомирська область має багатий потенціал у культурному та історичному розгляді, що робить її привабливим напрямком для культурно-пізнавальних турів. Туристичні підприємства області пропонують різноманітні програми, спрямовані на ознайомлення з історичними, архітектурними та природними пам'ятками регіону [21].

Слід зазначити, що туристичні об'єкти та атрактори (Додаток В) м. Житомира є привабливими для туристів, оскільки деякі з них відзначаються рідкісними колекціями та характеризуються унікальністю.

Основні напрями культурно-пізнавальних турів

1. Історичні тури:

Житомир: Відвідування старовинного центру міста, кафедрального собору Святої Софії, музею космонавтики імені С.П. Корольова.

Бердичів: Відвідування монастиря босих кармелітів, костелу Св. Варвари, де одружився Оноре де Бальзак.

Коростень: Експерсії до древлянського парку, музею Скелі, укріплень часів Великої Вітчизняної війни.

2. Архітектурні тури:

Замки та палаци: Відвідування залишків замку в Радомишлі, палацу Терещенків у Червоному.

Сакральні пам'ятки: Костели, церкви та інші релігійні споруди, що мають історичну та архітектурну цінність.

3. Природні та етнографічні тури:

Експерсії до природних заповідників: Поліський природний заповідник, заказники та національні парки.

Етнографічні тури: Відвідування сільських місцевостей, знайомство з традиціями та побутом поліщуків, участь у місцевих фестивалях та ярмарках.

Пропозиції туристичних підприємств:

1. Туристична агенція “Полісся Тур”:

Пакет “Слідами древлян”: 2-денний тур з відвідуванням Житомира, Коростеня, природних пам’яток Полісся.

Тур “Архітектурні шедеври Житомирщини”: 1-денний тур з оглядом найцікавіших архітектурних пам’яток області.

2. Агенція “Житомирські мандри”:

Експерсія “Монастирі та храми”: Одноденний тур з відвідуванням монастирів і храмів Житомирської області.

Тур “Історичні місця Житомирщини”: 2-денний тур з акцентом на історичні події та місця.

3. Туристичний оператор “Мандрівник Полісся”:

Етнографічний тур “Поліські традиції”: 3-денний тур з проживанням у сільських хатах, участь у народних обрядах та майстер-класах.

Природничий тур “Скарби Полісся”: Експерсії до природних заповідників і заказників області.

3. Туристична агенція «Колібри»:

Тур «Скарби Житомирщини»: одноденний тур, що включає відвідування основних визначних місць Житомирської області, а саме Житомирський обласний краєзнавчий музей, Музей космонавтики ім. С. П. Корольова, Свято-Михайлівський кафедральний собор, Кам’яне село в с. Рудня-Замисловицька.

Тур «По слідах Тараса Шевченка»: чотириденний тур, присвячений життю та творчості Тараса Шевченка, з відвідуванням місць, пов’язаних з великим українським поетом - Шевченківський національний заповідник у Каневі, Музей Тараса Шевченка в с. Моринці, Будинок-музей Тараса

Шевченка у Києві, Тарасова гора, Національний музей Тараса Шевченка в Києві.

Тур «Архітектурні перлини України»: триденний тур по найкрасивіших архітектурних пам'ятках України, що включає відвідування історичних замків, палаців та церков - Києво-Печерська лавра, Софійський собор у Києві, Палац Потоцьких у Львові, Замок Паланок в Мукачеві, Хотинська фортеця.

Аналіз пропозицій:

1.Різноманітність турів: Туристичні підприємства Житомирської області пропонують широкий спектр культурно-пізнавальних турів, що охоплюють історичні, архітектурні, природничі та етнографічні аспекти регіону.

2.Якість обслуговування: Туристичні агентства забезпечують професійний супровід, включаючи послуги гідів, трансфери, бронювання готелів і організацію харчування.

3.Цінова політика: Пропозиції варіюються за ціною, що дозволяє залучити різні категорії туристів, від економічних до преміум-сегменту.

4.Інноваційність: Деякі агенції використовують сучасні технології для покращення обслуговування клієнтів, наприклад, онлайн-бронювання, мобільні додатки для навігації та аудіогіди.

Культурно-пізнавальні тури в Житомирській області мають великий потенціал для залучення туристів завдяки багатому історико-культурному спадку та природним красотам регіону. Для підвищення привабливості турів рекомендується:

1.Розширення асортименту послуг: Введення нових маршрутів і тем, наприклад, кулінарні тури з дегустацією місцевих страв.

2.Маркетинг та промоція: Активне просування турів через соціальні мережі, участь у туристичних виставках та співпраця з міжнародними туроператорами.

3.Покращення інфраструктури: Інвестиції в покращення туристичної інфраструктури, включаючи дороги, готелі та інформаційні центри.

4. Залучення місцевих громад: Співпраця з місцевими громадами для розвитку етнографічних турів та підтримки місцевих ремесел і традицій.

2.3. Об'єкти культурної спадщини на території Житомирської області

Житомирська область має багату історико-культурну спадщину. Постановою КМ України від 26 липня 2001 р. № 878 «Про затвердження Списку історичних населених місць України» в області визначено 10 міст і селищ міського типу, які зберегли повністю чи частково історичний ареал і мають статус історичних місць. До цієї категорії поселень віднесені міста Житомир, Бердичів, Коростень, Коростишів, Новоград-Волинський, Овруч, Олевськ, Радомишль та смт Любар та Миропіль [22].

Архітектурні пам'ятки:

1. Кафедральний собор Святої Софії (м. Житомир):

Один із найстаріших храмів області, заснований у 1746 році. Відомий своїми бароковими рисами та багатим інтер'єром.

2. Монастир босих кармелітів (м. Бердичів):

Заснований у 1634 році, цей монастир є однією з найбільших релігійних споруд України, відомий також чудотворною іконою Божої Матері.

3. Костел Святої Варвари (м. Бердичів):

Побудований у 1759 році, цей костел став місцем шлюбу французького письменника Оноре де Бальзака з Евеліною Ганською.

4. Палац Терещенків (с. Червоне):

Побудований у XIX столітті в стилі неоготики, належав родині Терещенків, відомих меценатів і цукрозаводчиків.

5. Замок Радомишль (м. Радомишль):

Відреставрований замок XVII століття, нині відомий як історико-культурний комплекс "Замок Радомишль". Тут розташований єдиний в Україні музей домашньої ікони [23].

Історичні пам'ятки:

1. Музей космонавтики імені С.П. Корольова (м. Житомир):

Присвячений життю та діяльності Сергія Корольова, видатного конструктора космічної техніки, уродженця Житомира.

2. Скеля, де знаходиться Коростенський історико-культурний комплекс “Скеля”:

Підземні укріплення, створені в 1930-40-х роках, використовувалися під час Другої світової війни.

3. Курганний могильник “Древлянський парк” (м. Коростень):

Археологічний комплекс, що включає залишки стародавнього міста Іскоростень, столиці древлян [23].

Природні пам'ятки:

1. Поліський природний заповідник:

Один з найбільших природних заповідників України, розташований на території кількох районів Житомирської області. Відомий своєю багатою флорою та фауною.

2. Скелі Довбуша (сmt. Дениші):

Природний комплекс скельних утворень на березі річки Тетерів, популярний серед альпіністів і туристів.

3. Національний природний парк “Древлянський”:

Знаходиться у північній частині Житомирської області, відомий своєю унікальною природною красою та історико-культурними пам'ятками [23].

Музеї та галереї:

1. Житомирський обласний краєзнавчий музей:

Один з найстаріших музеїв області, заснований у 1865 році. Включає експозиції з історії, етнографії та природознавства.

2. Бердичівський історико-краєзнавчий музей:

Музей, який охоплює історію міста та регіону, включаючи періоди від стародавніх часів до сучасності.

3. Музей родини Рильських (с. Романівка):

Присвячений життю та творчості видатного українського поета Максима Рильського, який провів дитячі та юнацькі роки у Романівці [24].

Сакральні споруди:

1. Церква Святої Покрови (с. Новоград-Волинський район):

Дерев'яна церква, побудована в XVII столітті, є яскравим прикладом традиційної української дерев'яної архітектури.

2. Михайлівська церква (с. Селезівка):

Одна з найстаріших дерев'яних церков Житомирської області, збудована у XVIII столітті [24].

Культурно-пізнавальний туризм значною мірою базується на приємних враженнях, принципово несумісний із пандемією, конфліктами, війною, насильством і тероризмом. Пандемія COVID-19 вдарила по туризму, 2020 і 2021 роки були дуже складними для туристичної галузі. Потім було 24 лютого 2022 року, Російська Федерація вторглася на територію України, і війна змінила все. На формування туристично-рекреаційного потенціалу впливає безліч факторів: географічних, економічних, соціальних та політичних [26].

Житомирська область багата на культурні, історичні та природні об'єкти, що представляють значний інтерес для туристів і дослідників. Важливо забезпечити належний захист та популяризацію цих пам'яток, що сприятиме розвитку туризму в регіоні та збереженню національної спадщини.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ЮНЕСКО ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

3.1. Проєкти ЮНЕСКО щодо охорони культурної спадщини на території України

ЮНЕСКО активно працює над охороною культурної спадщини в Україні, підтримуючи різні проєкти, які спрямовані на збереження та популяризацію культурних і природних цінностей. Нижче наведено основні проєкти та ініціативи ЮНЕСКО, що реалізуються на території України [28].

1. Охорона та збереження Києво-Печерської лаври та Софійського собору

Опис: Києво-Печерська лавра та Софійський собор в Києві є об'єктами Світової спадщини ЮНЕСКО з 1990 року. ЮНЕСКО проводить роботи з реставрації, збереження та популяризації цих пам'яток.

Основні заходи:

Реставраційні роботи та консервація.

Моніторинг стану об'єктів.

Освітні програми та семінари для фахівців з реставрації [29].

2. Ансамбль історичного центру Львова

Опис: Історичний центр Львова включений до списку Світової спадщини ЮНЕСКО в 1998 році. Проєкти ЮНЕСКО спрямовані на збереження архітектурного ансамблю міста, його культурних і історичних цінностей.

Основні заходи:

Реставрація та консервація архітектурних пам'яток.

Підтримка місцевих ініціатив з охорони культурної спадщини.

Проведення міжнародних конференцій і семінарів [29].

3. Геодезична дуга Струве

Опис: Геодезична дуга Струве, яка проходить через 10 країн, включаючи Україну, внесена до списку Світової спадщини ЮНЕСКО в 2005 році. В Україні знаходиться кілька пунктів цієї геодезичної мережі.

Основні заходи:

Відновлення та збереження геодезичних пунктів.

Інформаційно-просвітницька робота.

Співпраця з іншими країнами, що беруть участь у проєкті [29].

4. Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи

Опис: Букові праліси Карпат, включаючи українські ділянки, є частиною Світової природної спадщини ЮНЕСКО з 2007 року. Цей проєкт спрямований на збереження унікальних природних екосистем.

Основні заходи:

Захист і збереження природних територій.

Підтримка наукових досліджень та моніторинг екосистем.

Розвиток екотуризму та підвищення обізнаності громадськості [29].

5. Херсонес Таврійський

Опис: Античне місто Херсонес Таврійський включено до списку Світової спадщини ЮНЕСКО в 2013 році. ЮНЕСКО підтримує заходи з охорони археологічних знахідок та дослідження античної спадщини.

Основні заходи:

Реставрація та консервація археологічних об'єктів.

Археологічні розкопки та дослідження.

Освітні програми для популяризації культурної спадщини [29].

6. Проєкти з охорони нематеріальної культурної спадщини

Опис: ЮНЕСКО також активно працює над збереженням нематеріальної культурної спадщини, включаючи традиційні практики, ремесла, музику та танці.

Основні заходи:

Документація та популяризація нематеріальної спадщини.

Підтримка місцевих громад у збереженні та передачі традицій.

Організація культурних заходів та фестивалів [29].

Проекти ЮНЕСКО щодо охорони культурної спадщини на території України відіграють важливу роль у збереженні національних та світових культурних цінностей. Завдяки цим ініціативам вдається не лише зберігати історичні та природні об'єкти, а й підвищувати обізнаність суспільства про важливість культурної спадщини. Співпраця з ЮНЕСКО сприяє розвитку міжнародних контактів та обміну досвідом у сфері охорони культурних пам'яток.

3.2. Розробка туристичного продукту з використанням об'єктів культурної спадщини для туристичної агенції «Колібри»

Планування продукту в туристичній галузі має особливості: необхідність прийняття рішення про зміст продукту; здійснення резервування ресурсів та публікацію цін, щонайменше, на початку туристичного сезону; неможливість «зберігання» туристичних продуктів внаслідок їх нематеріальної природи. Як вже зазначалось вище, розробка туристичного продукту процес клопіткий і тривалий [19].

1. Аналіз цільової аудиторії

Для створення успішного туристичного продукту необхідно визначити цільову аудиторію:

Вік: Дорослі віком від 25 до 55 років, родини з дітьми, молодь.

Інтереси: Культурні та історичні тури, освітні поїздки, архітектурні екскурсії, етнографічні тури.

Споживачі: Українські та іноземні туристи [32].

2. Концепція туристичного продукту

Створення унікального туристичного продукту, що базується на об'єктах культурної спадщини Житомирської області, сприятиме залученню туристів та підвищенню інтересу до регіону. Продукт буде включати:

1. Культурно-історичні тури:

Тур “Шляхами древлян”: Одноденний тур до м. Коростень з відвідуванням древлянського парку, музею Скелі та інших археологічних пам’яток.

Тур “Архітектурні перлини Житомирщини”: Екскурсія до м. Бердичів з відвідуванням монастиря босих кармелітів та костелу Св. Варвари.

2. Етнографічні тури:

Тур “Поліські традиції”: Дводенний тур з проживанням у сільських хатах, майстер-класи з народних ремесел, участь у традиційних обрядах.

3. Природничо-культурні тури:

Тур “Скарби Полісся”: Одноденна екскурсія до Поліського природного заповідника з відвідуванням місцевих культурних пам’яток.

4. Освітні тури:

Тур “Музейний день”: Відвідування музею космонавтики імені С.П. Корольова у м. Житомир та Житомирського обласного краєзнавчого музею [34].

3. Розробка маршруту

Туристична агенція «Колібри» пропонує низку турів, з них представлені тури з використанням пам’яток спадщини ЮНЕСКО. Пропоную для прикладу розглянути один із них, який побудований саме на огляді двох атракцій, які занесені до спадщини ЮНЕСКО. Назва маршруту: “Перлини ЮНЕСКО України” [34].

Опис маршруту: цей туристичний маршрут дозволяє ознайомитися з найвизначнішими культурними та природними об’єктами України, які входять до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Маршрут охоплює історичні, архітектурні та природні пам’ятки, що представляють багатство та різноманіття української спадщини [35].

Тривалість маршруту: 5 днів / 4 ночі.

День 1-2: Київ

Пам’ятки:

1. Софійський собор і Києво-Печерська лавра (Додаток А)

Софійський собор – один з найстаріших храмів України, відомий своїми мозаїками та фресками XI століття.

Києво-Печерська лавра – великий монастирський комплекс, що включає печери з давніми мощами святих, музеї та барокові церкви.

Програма:

День 1: Експерсія Софійським собором та Софійським монастирем. Обід у традиційному українському ресторані. Вечірня прогулянка Подолом.

День 2: Відвідування Києво-Печерської лаври, експерсія по Верхній лаврі та Печерах. Вільний час для відвідування музеїв лаври.

День 3-4: Львів

Пам'ятки:

2. Ансамбль історичного центру Львова

Історичний центр Львова – збережений середньовічний центр міста з архітектурою різних стилів та епох, що включає площу Ринок, Латинський кафедральний собор, Вірменський квартал та багато іншого.

Програма:

День 3: Переїзд до Львова. Експерсія по площі Ринок, відвідування Латинського кафедрального собору, Вірменського кварталу (Додаток Б). Вечеря у львівському ресторані з живою музикою.

День 4: Експерсія музеями Львова, зокрема Аптека-музей, музей Арсенал. Вільний час для самостійного огляду міста.

День 5: Повернення до міста Києва.

4. Вартість та ціноутворення

Включено:

Транспортне обслуговування по маршруту (комфортабельний автобус).

Проживання у готелях (двомісні номери зі сніданками).

Експерсійне обслуговування (професійні гіді).

Вхідні квитки до всіх музеїв та пам'яток.

Харчування (сніданки, обіди, вечері за програмою).

Не включено:

Особисті витрати.

Медичне страхування.

Потяг до Києва і з Києва.

Загальна вартість туру: 1150 грн на людину.

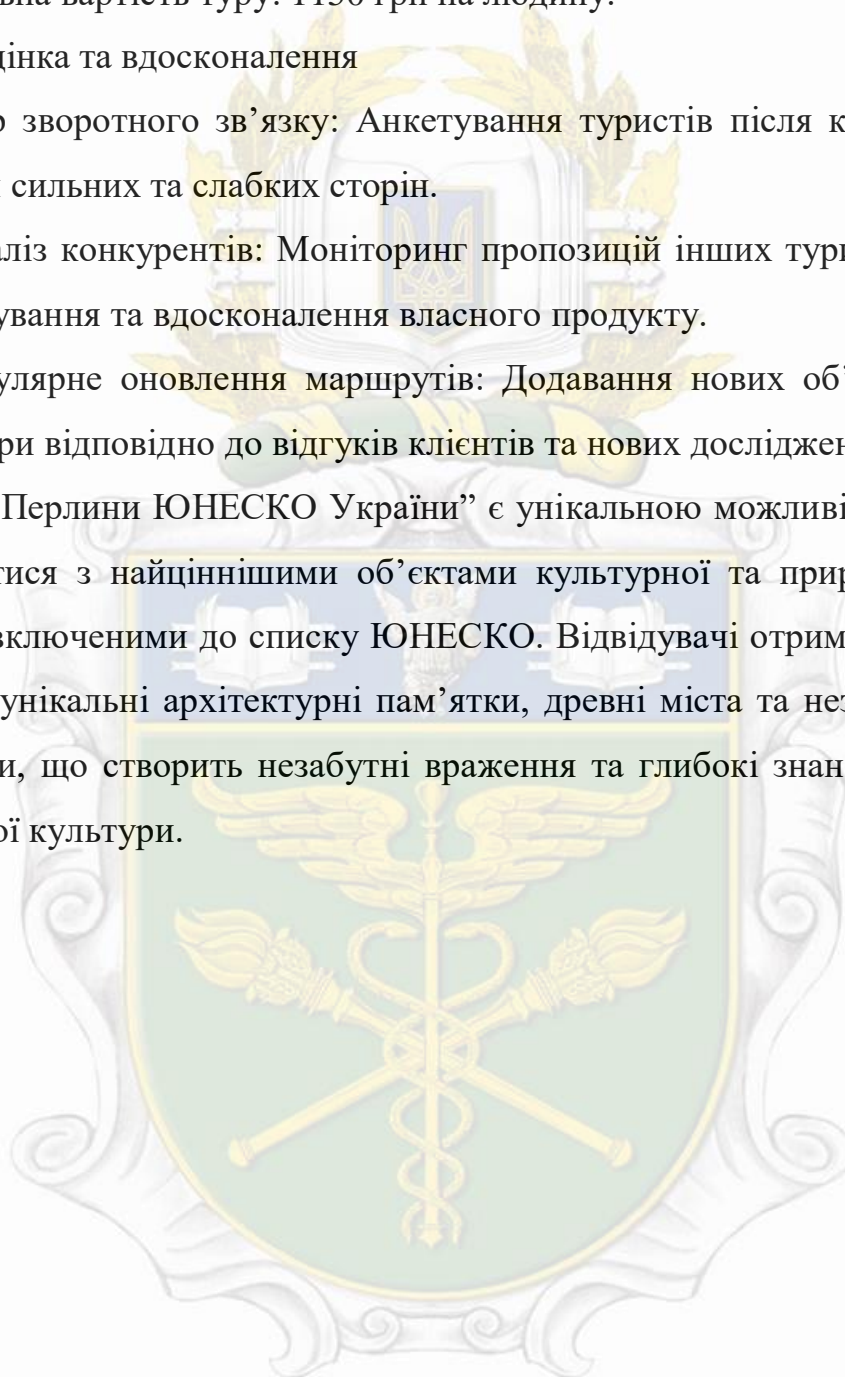
5. Оцінка та вдосконалення

1.Збір зворотного зв'язку: Анкетування туристів після кожного туру для виявлення сильних та слабких сторін.

2.Аналіз конкурентів: Моніторинг пропозицій інших туристичних агенцій для коригування та вдосконалення власного продукту.

3.Регулярне оновлення маршрутів: Додавання нових об'єктів та цікавих місць у тури відповідно до відгуків клієнтів та нових досліджень.

Тур “Перлини ЮНЕСКО України” є унікальною можливістю для туристів ознайомитися з найціннішими об'єктами культурної та природної спадщини України, включеними до списку ЮНЕСКО. Відвідувачі отримають можливість побачити унікальні архітектурні пам'ятки, древні міста та незаймані природні ландшафти, що створить незабутні враження та глибокі знання про багатство української культури.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті аналізу створення, структури та основних напрямів діяльності органів ЮНЕСКО щодо збереження світової культурної спадщини, а також ролі цієї організації в охороні культурної спадщини України, можна зробити висновок про важливість та необхідність спільних зусиль у збереженні цінностей всесвітнього культурного надбання.

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО) відіграє ключову роль у координації та підтримці заходів з охорони культурної спадщини на міжнародному рівні. Її діяльність спрямована на визнання, захист та популяризацію об'єктів культурної спадщини, які мають світове значення. Організація встановлює механізми створення списків світової спадщини, надає технічну та фінансову підтримку країнам у збереженні та відновленні цих об'єктів.

Культурна спадщина України, з її багатою історією та культурною різноманітністю, відіграє важливу роль у світовому культурному контексті. ЮНЕСКО активно співпрацює з Україною у збереженні та просуванні її культурних цінностей, включаючи пам'ятки архітектури, історичні місця, мистецькі колекції та інші об'єкти.

У ході аналізу організаційно-економічної характеристики туристичної агенції "Колібри", а також пропозицій культурно-пізнавальних турів від туристичних підприємств Житомирської області та об'єктів культурної спадщини на її території можна зробити кілька висновків.

По-перше, туристична агенція "Колібри" проявляє стабільну організаційну діяльність, що відображається у різноманітному виборі турів, гнучкості у відповіді на потреби клієнтів та ефективному використанні ресурсів. Її економічна діяльність вказує на здатність до конкурентоспроможності та залучення клієнтів на ринку туризму.

Друге, аналіз пропозицій культурно-пізнавальних турів від туристичних підприємств Житомирської області свідчить про потенціал розвитку туристичного індустрії в регіоні. Різноманітність та цікавість запропонованих маршрутів сприяє приваблюванню туристів та розвитку місцевої інфраструктури.

Нарешті, наявність об'єктів культурної спадщини на території Житомирської області свідчить про значний потенціал для розвитку культурно-пізнавального туризму. Відомі історичні пам'ятки, музеї, архітектурні та природні об'єкти привертають увагу туристів та сприяють розвитку туристичної індустрії в регіоні.

У контексті охорони культурної спадщини на території України, проекти ЮНЕСКО відіграють ключову роль у підтримці та збереженні цінних культурних об'єктів. Завдяки співпраці з Україною, ЮНЕСКО забезпечує фінансову, технічну та експертну підтримку для реалізації проєктів з охорони культурної спадщини, що сприяє збереженню історичних пам'яток та збагаченню культурного доробку країни.

Стосовно розробки туристичного продукту з використанням об'єктів культурної спадщини для туристичної агенції "Колібри", це відкриває нові можливості для приваблення туристів та популяризації культурних цінностей України. Інтеграція культурних об'єктів у туристичні маршрути дозволить як місцевим жителям, так і іноземним відвідувачам насолоджуватися унікальними архітектурними, історичними та культурними перлинами країни.

Отже, можна зробити висновок, що наявність туристичних підприємств, різноманітність культурно-пізнавальних турів та наявність об'єктів культурної спадщини створюють сприятливі умови для розвитку туризму в Житомирській області. Розумна стратегія розвитку та співпраця між усіма зацікавленими сторонами може сприяти подальшому підвищенню привабливості регіону для туристів і відвідувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баланюк Ю. С. Політико-правові механізми формування та збереження об'єктів нерухомої культурної спадщини ЮНЕСКО в Україні : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02; Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2016. 212 с.
2. Береговський О. Б. Окремі аспекти організації вивчення та збереження культурної спадщини. Порівняння вітчизняного та зарубіжного досвіду. *Міжнародний досвід охорони культурної спадщини та пам'яткоохоронне законодавство України*. Матеріали конференції (18–19 квітня 2002 р.). К. : Стилос, 2002. С. 41–48.
3. Терес Н. Міжнародна охорона нематеріальної культурної спадщини: світовий та український досвід. *Етнічна історія народів Європи: зб. наукових праць*. 2021. Вип. 36. С. 58–63.
4. Кудерська Н. І. Адміністративно-правове регулювання охорони та збереження матеріальної культурної спадщини в Україні: теорія і практика: монографія. Київ: НАКККіМ, 2013. 448 с.
5. Мазур Т. В. Джерельна база дослідження правової охорони культурної спадщини в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 4. С. 8–22.
6. Мазур Т. В., Мищак І. М. Законодавство у сфері охорони культурної спадщини в Україні та Польщі: порівняльний аналіз. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал*. К. Міленіум, 2019. № 1. С. 166–172.
7. Пількевич В. О. Основні напрями діяльності Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). *Проблеми всесвітньої історії*. 2019. № 1 (7). С. 144-154.
8. Романов Л., Казарінова О. Збереження об'єктів культурної спадщини: проблеми ефективності законотворчості та правозастосування. *Світ мистецтв*. 2013. № 3. С. 84–90.

9. Холодок В. Д. Державне управління охороною культурної спадщини в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2014. 20 с.
10. Історико-культурні заповідники. Номінаційні досьє об'єктів культурної спадщини, що запропоновані Україною для занесення до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора. Історичне середовище столиці кримських ханів у місті Бахчисараї. Археологічна пам'ятка «Кам'яна Могила». НДІ пам'яткоохоронних досліджень. К, 2015.
11. Денисенко Г. Воєнна історія України в контексті дослідження і збереження культурної спадщини. Ін-т історії України НАН України. Київ, 2011. 288 с.
12. Денисенко Г., Денисенко О. Культурна спадщина України у формуванні історичної пам'яті народу. *Краєзнавство*. 2014. № 1. С. 139–150.
13. Нагорна Л. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2019. 324 с.
14. Федорова Л. Д. До питання про дефініції термінів «пам'ятник», «пам'ятний знак», «меморіальна дошка» і «пам'ятне місце» та визнання таких об'єктів пам'ятками культурної спадщини (за матеріалами «Зводу пам'яток історії та культури України»). *Пам'яткознавчі студії в Україні: проблеми, практики, перспективи розвитку*. Зб. наук. праць. Київ, 2020. Вип. 1. С. 31–43.
15. Терес Н. Міжнародна охорона нематеріальної культурної спадщини: світовий та український досвід. *Етнічна історія народів Європи*: зб. наукових праць. 2019. Вип. 36. С. 58–63.
16. Каткова Т. Г. Діяльність ЮНЕСКО у сфері збереження культурної спадщини. *Правові аспекти*. Х.: Б.в., 2017. 180 с.
17. Активний туризм на Житомирщині. [буклет] авт.- упорядник Н. І. Маслова. Житомир: Упр. культури і туризму Жит. ОДА, 2020. 326 с.
18. Бакало Н. В. Екскурсійна діяльність як один зі складників туристичної сфери. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 3 (08). С. 214.
19. Бейдик О.О., Новосад Н. О. Факторний аналіз формування потоків в'їзного туризму України. *Український географічний журнал*. 2022, № 1. С. 449.
20. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів: монографія. Львів: ІРД НАН України. 2016. 288 с.

21. Буторіна В. Б. Взаємовплив підприємств туристичної інфраструктури і національного туризму в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2019. Випуск 12. С. 414.
22. Герасимчук З., Глядіна М. Регіональна політика розвитку рекреаційної сфери: механізми формування та реалізації: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2020. 161 с.
23. Демчук Н., Андрійчук Т. Природно-ресурсна база геотуризму в Житомирській області. *Геотуризм: практика і досвід*. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (26-28 квітня 2018, Львів). Львів: Каменяр. 2018. С. 344.
24. Житомирський обласний краєзнавчий музей [буклет] авт.- упорядник Н. І. Маслова. Житомир: Упр. культури і туризму Жит. ОДА, 2018. 316 с.
25. Житомирський обласний краєзнавчий музей [буклет] авт.- упорядник Н. І. Маслова. Житомир: Упр. культури і туризму Жит. ОДА, 2022. 169 с.
26. Г. О. Горіна. Інфраструктура регіональних ринків туристичних послуг: монографія. Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2019. 145 с.
27. Кальченко О. М. Оцінка впливу факторів розвитку підприємств туристичної сфери. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. № 3 (19). 2019. С. 401.
28. Кацемір Я. В. Дослідження зовнішніх чинників розвитку туристичної галузі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. Випуск 34. 2019. С. 666.
29. Козловський А. Ю. Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі: *мат. V міжнар. наук. -практ. конф.* за ред. І. В. Саух. Житомир: ЖФ КІБІТ, 2023. С. 306.
30. Корбут Г. О., Костриця М. Ю., Іскоростенський Л. І. Геологічні екскурсії по Житомирській області. Урал в мініатюрі. Житомир, 2019. С. 229.
31. Квасній Л.Г. Дослідження функціональних складових економічної безпеки підприємств сфери туристичних послуг. *Сталий розвиток економіки*. 2018. №4 (29). С. 380.
32. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму: підручник В.К. Кіптенко. К.: Знання, 2020. 502 с.
33. Терес Н. Міжнародна охорона нематеріальної культурної спадщини: світовий та український досвід. *Етнічна історія народів Європи: зб. наукових праць*. 2021. Вип. 36. С. 563.

34. Жукова М. В. “Організація туризму: навчальний посібник. Київ: Альтернативи, 2020. 272 с.
35. Ткаченко Т. І. Туристичні дестинації: маркетингові стратегії розвитку: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 312 с.
36. Іванов С. В., Вовк О. М. Екотуризм та сталий розвиток: теорія та практика: підручник. Київ: Наукова думка, 2022. 256 с.
37. Офіційний сайт ЮНЕСКО: unesco.org (дата звернення 13.03.2024)
38. Мельник Л. Г. Сталий розвиток туризму в умовах глобальних змін. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2022. № 51. С. 102-110.
39. Баранівська О. Створення, структура та основні напрями діяльності органів ЮНЕСКО щодо збереження світової культурної спадщини. *XIII Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих»* (м. Вінниця, 18 квітня 2024 р.), Ч. 4. С. 223-229.

